

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

redactie: dovenetel 45 - Heerenveen
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

W. Janse — Katwijk

Christus, het einde der wet

„Want Christus is het einde der wet, tot gerechtigheid voor een ieder, die gelooft. Want Mozes schrijft: ... Maar de gerechtigheid uit het geloof spreekt aldus: ...” Rom. 10 : 4-8

De wet als „streefregel

Een vergelijking.

De *trein* is een voortreffelijk vervoermiddel. Maar hij brengt je niet overall. Wie met de trein naar Breskens wil, zal in Vlissingen de boot moeten nemen. Wie zwéért bij de trein en in Vlissingen koppig blijft zitten, is niet wijs. Zo komt hij er niet. Want Vlissingen is het einde van de rit. Hij late de trein de trein en neme de boot.

De *wet* van God is een voortreffelijk goed. Maar zij brengt je niet overall. Wie met behulp van de wet in de hemel wil komen, zit op dood spoor en bereikt op een gegeven moment een eindstation. Wie zwéért bij de wet en koppig toch met eigen goede werken de hemel wil bereiken, is niet wijs. Zo kom je er niet. Want Christus is het einde van de wet. In de hemel kom je niet door de wet, maar door het geloof. Alleen door het geloof.

Is het nog nodig, dat „ons gereformeerden” daar op gewezen wordt? Is het „sola fide, sola gratia” nog aktueel? Zeker! Juist voor hen die van genade „moeten” leven, is de het-zelf-godsdienst verleidelijk. Wie leeft graag van ontvangen? Juist in de kerk ligt een verfiijnd wetticisme op de loer. Nu en toen.

Ijver zonder verstand

In Romeinen 9-11 worstelt Paulus met het verbijsterende probleem, dat heidenen ingaan tot het Koninkrijk, maar Israël, Gods eigen volk, achterblijft. En dat niet door gebrek aan godsdienstigheid! De weg naar de ondergang is blijkbaar niet altijd geplaveid met keien van zonden; hij kan ook geplaveid zijn met het smetteloze asfalt van de godsdien-

stigheid. Paulus kan getuigen van Israëls ijver (zelos) voor God. Maar wat een ijver zonder verstand (vs. 2)! Wat Israël gekregen had, omdat het het volk van God wàs, ging het gebruiken om het volk van God te wórdén. Althans, zo werd het Israël voorgeleefd. Alsof de HERE zijn wet niet gaf toen Hij zijn verbond al gesloten hād, toen Israël al Gods volk wàs. *Niet om er bij te komen, maar om er bij te blijven.* Niet opdat, maar omdat. Farizeeërs keren de orde om. Dat is godsdienstige ijver zonder verstand.

Een doodlopende weg

Zulk onverstand is maar niet een denkfout, een theologische dwaling. Dat is zonde. Dat is een streep door Christus. Want *het kruis van Christus is de dood aan alle wetsreligie!* Dat is ontmaskerend en bevrijdend tegelijk. Ontmaskerend, want de ladder van verdiensten waarmee de mens de hemel bestormt, is niet toereikend. Mensengerechtigheid voldoet niet. Werkelijk aangenaam voor God is de mens pas met Gods eigen rechtvaardigheid. Hoe hij die verwerft? Niet door eigen inspanning. Die géeft God. Dat is het bevrijdende.

Het kruis van Christus is ontmaskerend: het zegt dat de weg van onze prestaties een doodlopende weg is. De weg van de wet is geblokkeerd door het kruis. Maar het kruis is tegelijk bevrijdend: het zegt dat de weg naar God tóch open ligt, open voor het geloof. Geloven is: eigen prestaties laten varen en met lege handen aankomen. Handen die dan gevuld kunnen worden met de rechtvaardigheid van Christus. Verdienend met zijn dood.

De Thora aan het woord

Elke ketter heeft zijn letter. Zo ook de wetticist. Hij „heeft” Lev. 18 : 5. Het staat er toch maar! „De mens, die de gerechtigheid naar de wet doet, zal daardoor leven”. Paulus citeert deze tekst (vs. 5) en gaat daarmee even op wetticistisch standpunt staan: Wie de wet onevangelisch lezen wil, leze ook wat er staat, wil Paulus zeggen. De wet doen, letterlijk: gedaan hebben, dát betekent leven. Dus de dood. Want wie is volmaakt?

Paulus zet Schrift tegenover Schrift. Deut. 30 tegenover het uit zijn belofteverband gerukte en tot slagzin verheven Lev. 18 : 5. Uit de mond van wetgever Mozes zelf laat Paulus zien, dat de weg tot God nooit een weg van werken maar steeds een weg van geloof is geweest. „Het gebod dat ik u opleg”, zegt Mozes in Deut. 30, „is geen onmenselijk gebod. God vraagt geen heksentoe- ren. Niemand zegge: Wie stijgt op ten hemel, wie steekt de zee over, om het gebod voor ons te halen, het ons te doen horen, opdat wij het volbrengen? Ga gelovig met de wet om. *Hij komt van uw eigen Vader*”. Zo spreekt de HERE.

V.T.T.

Paulus doet meer dan Deut. 30 slechts aanhalen. Hij geeft er een exegese van. Tussen de regels door. Tot drie keer toe onderbreekt hij Mozes voor een uitleg: „namelijk om...”. Paulus verwijst daarmee naar de helle- en hemelvaart van Christus. En laat daarmee zien, wat eigenwillige godsdienst wil. *Eigenwillige godsdienst wil de heilsfeiten overdoen.* Liever dan te gelóven, de hand op te houden, zou de eigenwillig-godsdienstige mens wel in de hemel willen opklimmen — alsof, wil Paulus zeggen, God in Jezus al niet een weg naar ons gebaad hād. Liever dan te gelóven, met lege handen voor God te verschijnen, zou de eigenwillig-godsdienstige mens voor God wel door de hel willen gaan — alsof Jezus al niet in het rijk van de dood geweest is, alsof het nog Pasen moet wórdén! Tot de hemel willen opklimmen — het zit de mens in het bloed, van de torenbouwers van Babel tot en met de moderne zeloot. Het zal hem vergaan als Ikarus, die de zon tegemoet vloog. Die deed zijn vleugels smelten en... hij stortte neer.

Wie in de hemel wil opklimmen, rekene ermee, dat hij nadert tot de laaiende gloed van Gods heiligheid (Lekkerkerker).

In de „afgrond” willen afdalen — het zit de mens in het bloed. Alsof hij de hel van Gods toorn moet en kan doormaken. Gewilde nederigheid (Kol. 2 : 18; 23) kon wel eens hoogmoed zijn, in heteronome travestie gehulde autonomie (Zuurmond). Wanneer wij spreken over ons heil, behoren we dat te doen in de V.T.T., de voltooid tegenwoordige tijd. Niet de mens *moet* nog iets doen, God *heeft* iets gedaan. Alles. Dat ontmaskert en bevrijdt.

De wet als leefregel

Wie in Breskens wil komen, late de trein de trein en neme de boot.

Wie bij de Here wil blijven, late de wet de wet en gelove. Zetten we daarmee de wet overboord? Geenszins. Evenmin als we de trein afzweren — die is goed voor de terugreis. Zo zweren wij de wet niet af. De wet is heilig en goed (Rom. 7:12). Maar gebruik haar ook goed! Niet ter zelfrechtvaardiging. Van die wet is Christus het einde. Wij mogen ontspannen voor Gods aangezicht leven. Dan doen we graag wat Hij in zijn wet van ons vraagt. Als kinderen voor hun Vader, die niets liever wil dan hun leven.

IN DIT NUMMER

- 121 Dr W. Janse,
Christus, het einde der wet
- 122 Drs H. de Jong,
Rondom een rouwadvertentie (1)
- 123 Dr H. M. Mulder,
De Groot Nieuws Bijbel
- 124 D. W. L. Milo,
God is ieder ogenblik nieuw (2)
- 124 W. J. Waaning,
Praatboek: Zuid-Afrika komt dichterbij

H. de Jong — Amsterdam

Rondom een rouwadvertentie - I

De gesprekken over de vraag hoe wij de heilige naam van God zullen betrekken bij schokkende dingen die gebeuren kunnen, willen onder de christenen van vandaag maar moeilijk tot rust komen. Dat is nog weer eens duidelijk gebleken uit het geladen artikel waarmee dr O. Jager in het nummer van 14 april van Trouw reageerde op een in het nummer van 9 april overgenomen stukje van ds C. J. Smelik uit de Reformatie, waarin deze predikant kritiek oefende op wat in de rouwadvertentie van een bij het verkeer omgekomen, nog jonge, dominee door zijn gemeente geschreven was: „Wij zijn zeer verdrietig en opstandig om zijn heengaan”. Naar aanleiding van dat ‘opstandig’ schreef hij: „Wat werkt de modern-theologische gedachte door!”, terwijl dr Jager sprak van een bevrijdende doorbreking van de traditionele stijl in rouwadvertenties.

Ook wij

Er zit iets zeer echts in dit schriftelijke meningsverschil. Niemand kan zeggen: waar hebben de theologen het nu weer over? Het gaat namelijk over een punt dat iedere gelovige ten diepste raakt. Daarom pak ik het ook op, al heb ik me over deze kwestie wel eens eerder uitgelaten. Zovelen immers zitten hier met vragen dat het volkomen verantwoord is er van tijd tot tijd opnieuw over te schrijven. Dr. Jager beweert in zijn artikel wel dat lezers van bladen als De Reformatie een waarschuwing tegen de moderne theologie niet nodig hebben, omdat ze op het punt van de goddelijke voorzienigheid toch met onverwrikbare opinies rondlopen, maar dat is een vergissing en een vertekening (zoals het ook een uiting is van de laatlundheid die men zich in theologisch Nederland stevast slechts in één richting durft te veroorloven). Nee, wel degelijk gaat ook bij ons de dwaalleer rond als een brullende leeuw, zoekende wie zij zou kunnen verslinden. Een echte dwaling immers heeft altijd kracht van verleiding. Heeft ze die niet, dan is ze te onnozel om erover te praten. Welnu, ook wij verliezen onze geliefden en daarom verkeren ook wij in gevaar om in ons verdriet ‘Gode iets ongerijms toe te schrijven’.

Verkeerde lijdzaamheid?

Iets ongerijms. Inderdaad heeft de eerste zakelijke zin in het artikel van dr Jager iets onbegrijpelijks bij

zich: „Het grootste raadsel in de geschiedenis van de westerse wereld is haar oosterse lijdzaamheid tegenover de dood”. Is dit waar? Is dit terecht gezegd over dat deel van de wereld waar de medische voorzieningen een zo hoog peil hebben bereikt? En wat ds Smelik betreft, moet wat hij schrijft over de christelijke troost als alternatief voor de gewraakte opstandigheid nu echt verstaan worden als lijdzaamheid tegenover de dood, die dan ook nog oosters zou zijn? Het zal dr Jager toch niet onbekend zijn dat deze predikant behoort tot die geestelijke wereld waaruit luide de protesten opklinken tegen abortus en euthanasie. Dat getuigt toch van een positieve houding tegenover dit aardse leven? De aangehaalde zin zou daarom beter passen in een artikel tegen bijvoorbeeld de opkomende mode van de zelfmoord. Maar nee, als die ter sprake komt, dan wordt uit een ander vaatje getapt. Dan kun je van de kant van dezelfde theologie als waarvan dr Jager zich een aanhanger betoont, pleidooien horen om het hatelijke woord ‘zelfmoord’ te vervangen door het meer verhullende ‘zelf-

doding’. Dat vind ik nu een vorm van doodsgeduld, het in het midden latend of ze oosters dan wel westers is. Maar afgezien hiervan, de christelijke groepering die dr Jager in zijn artikel bestrijdt, zal zich beslist niet herkend voelen in de gegeven typering: lijdzaam tegenover de dood. Niet de dood immers zien we naar de ogen, maar Hem die wij kennen als de Heer over dood en leven. Het is van Hem uit dat wij dit aardse leven weten te waarderen en te relativeren, zoals we óók van Hem uit de dood als vijand en als overwonnen vijand zien. Leven of dood, geen van beide immers ‘kan ons scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus onze Heer’.

Michelangelo

In deze zin is ook het door dr Jager misprijzend aangehaalde woord van Michelangelo te verstaan: „Wanneer het leven ons behaagt, dan mag ook de dood ons niet mishagen, daar deze uit de hand van dezelfde Meester komt”. Wat is er verkeerd aan deze zin? Spreekt hier levenshaat uit? Integendeel, de brave man heeft het over behagen hebben in het leven. Wat dan, drukt zich hier een ongezond doodsverlangen uit? Ook dat niet. Slechts wordt gewaarschuwd tegen een mishagen in de dood, en dat alleen om reden dat de dood, hoezeer we daar ook tegenop kunnen zien, een instrument blijft in het heilshandelen van God. Waarom moet er eigenlijk tegen zo een oer-christelijke zin

storm gelopen worden? Onze christelijke vrijheid tegenover het sterven is daarmee toch precies onder woorden gebracht? Het hart van het evangelie klopt er toch in? Zoals in het woord van de Catechismus, dat onze dood een doorgang tot het eeuwige leven is. Of is dat ook al verkeerde berusting? Ook ik weet dat er situaties zijn waarin ons de woorden van zulke zinnen als zware stenen op de maag liggen. Niettemin vormen ze de enige troost tegenover de dood. En in het verdriet bidden wij de enige Trooster om ons bij deze enige troost te brengen, want uit onszelf lopen we er niet op toe.

Uitspraak of toespraak?

Over deze afstand tussen onszelf en de bijbelse troost gesproken, wil ik ook iets zeggen over bijbelteksten die mensen op rouwkaarten schrijven en waarover zij soms heel wat te horen krijgen uit hun omgeving. Laat ik een voorbeeld geven. Een familie doet in grote droefheid mededeling van het overlijden van een geliefde en laat op de circulaire drukken: „De HERE heeft gegeven, de HERE heeft genomen, de naam des HEREN zij geloofd!” (Job 1 : 21). „Wat gemakkelijk gezegd!” mompelt tante bij het openen van de envelop. „Geen plaats voor rouw-verwerking!”, konstateert de bestudeerde neef in de stad. Bevreemding en zelfs boosheid alom. Maar zou men niet eens willen overwegen dat zo’n tekst op de kaart niet de functie heeft van een uit-

THUIS VOELEN

Meer dan vroeger hoor ik het „thuis voelen” gebruiken als argument dat zwaar weegt bij de kerkkeus. Althans ik denk dat ik het vaker hoor. Misschien was het vroeger ook wel zo. Maar dan is dat toen niet tot me doorgedrongen.

Het is natuurlijk uitermate fijn als je je thuis voelt in een gemeente en in een kerkverband. Maar thuis voelen zonder meer is geen argument voor of tegen een kerk. De ware kerk des Heren kan echt wel een gemeente zijn waarin je je minder thuis voelt, om welke redenen dan ook. Misschien staan bepaalde gewoonten je niet aan. Misschien zijn er gebruiken waarvan je niet went. Maar beslissend in onze kerkkeus is de vraag of wij willen blijven bij de ware leer. We hoeven ook alle gemeenteleden niet aardig te vinden. Dat zijn ze vaak niet, zoals ook wij zelf vaak niet aardig zijn. Wel moeten we onze broeders en zusters liefhebben. En dat is iets geheel anders dan aardig vinden.

Ik heb wijlen Professor K. Schilder eens horen spreken in Bilthoven. Ik meen op een middag voor de

pastorale notities

DOOR
H. AMELINK

jeugd. Het was niet zo lang na de vrijmaking en na de bevrijding. Hij zei toen — al weet ik niet meer naar aanleiding van welke vraag — dat hij het momenteel erg gezellig vond in de kerken. Hij werd overal weer broederlijk en vriendelijk ontvangen. En dat was wel eens anders geweest. Maar toch zei hij: een kerk moet niet allereerst gezellig zijn. Het is zelfs wel gevaarlijk om alleen maar met aardige medeleden om te gaan. Want zo makkelijk verliezen we dan het zicht op de ware aard van de kerk. Het Evangelie moet gehoord! En dat gaat toch tegen de mens in. Ik heb dat onthouden. Het gaat er niet om of wij het leuk vinden hier of daar, maar het gaat erom dat we het Evangelie horen, aanvaarden en er naar leven. Het Evangelie is als boodschap van het kruis ook niet de vervulling van

ons diepst verlangen. Ook niet van 's werelds hoogst verlangen. Het Evangelie oordeelt ons en spreekt ons vrij in Jezus Christus de Heer. En als Hij de Heer is dan moeten we Hem ook volgen. En in dat volgen gaat het er niet om of wij het leuk vinden. Want dan is het geen volgen van de Heer, maar van ons zelf.

Als dat een tendenz wordt of is „je gaat maar daar waar je het naar je zin hebt” dan wordt ook de zaak van de eenheid der christenen hopeeloos. Dan heeft iedereen zijn eigen winkel met zijn eigen specialiteit. Dan gaat het verlangen naar de beloofde en geboden eenheid der kerk weg. Kiezen voor waar je je thuis voelt kan ook betekenen kiezen voor het verderf.

Alleen als we ons niet meer thuis voelen omdat het Evangelie niet meer wordt verkondigd kan dat thuis voelen een rol spelen. Maar dan moeten we toch wel heel duidelijk de klok luiden. Want dan is er een conflict dat iedere christ-gelovige behoort te hebben. Thuis voelen? Er is geen diepere vreugde dan de vreugde van de zondaar gevonden en gered door Jezus Christus.

spraak, maar van een *toespraak*? Dus niet: zover zijn we al, maar: daar willen we komen. Bijbelcitataten liggen voor een christen immers in de sfeer van het Woord en niet in die van het antwoord. Het is Heilige Schrift, geen belijdenis. De geloofsexpressies van de heiligen daarin zijn persoonlijk-bovenpersoonlijk en normatief. Zij zijn taal van de Heilige Geest en pas door zijn werking ook aangeleerde en overgenomen taal van ons. Maar aangezien de moderne theologie van de bijbel een menselijk *geloofsgetuigenis* maakt, moeten zulke bijbelteksten op rouwbrieven wel misverstaan worden. Men hoort ze als uitspraken, die dan inderdaad gezwollen kunnen klinken. Ik denk dat we daar rekening mee moeten houden. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door van een psalm als de 62-ste niet alleen vers 2 maar ook vers 6 aan te halen: „Waarlijk, mijn ziel keert zich stil tot God”, en: „Waarlijk, mijn ziel, keer u stil tot God!”. De eerste keer doet de psalmist een uitspraak, de tweede maal houdt hij tot zichzelf een toespraak. En de toespraak laat zien in welke zin de uitspraak verstaan moet worden. In beide plaatst de psalmist zich namelijk buiten zichzelf - in God. Door een dergelijke dubbele Schriftaanhaling zou ook de schijn van het robot-achtige in onze leedverwerking vermeden kunnen worden. Het is maar een voorbeeld; de bedoeling is duidelijk.

Doodsoorzaken

Terug naar ons onderwerp. Waarom tasten wij zo hartstochtelijk naar de hand van God wanneer ons het leed van verlies van geliefden, in welke vorm dan ook, treft? Waarom willen wij eigenlijk alléén maar Zijn naam daarbij noemen? Zijn we dan blind voor die ellendeling van een dronken chauffeur die door zijn misdadig weggebruik de dood van ons kind op zijn geweten heeft? Dr Jager schrijft: „Dit is de grote leugen, de eigenlijke opstand tegen God, het verscholen ongeloof dat zich genesteld heeft in alle uit hoeken van ons bestaan: dat wij de doodsoorzaken doodeenvoudig verbergen achter de geloofstaal der eenvoudigen”. Maar opnieuw moeten we zeggen dat de gladde pen van dr Jager uitgljdt en vertekent. Ook hier herkennen we onszelf beslist niet in. Er is geen sprake van het verbergen van de direct zichtbare oorzaken van de dood. Integendeel zullen wij, juist ook als christenen, zonder wrok en zonder haat en zelfs met de bereidheid tot vergeven (God sta ons bij!) meewerken aan een behoorlijke rechtsgang tegenover de verkeers-misdadiger. We zullen ons daarbij niet in de war laten brengen door een zogenaamd 'christelijk' rechtsdenken (ook weer afkomstig van de moderne theologie) volgens hetwelk straffen evangelisch gesproken eigenlijk niet kan. Wij voelen niet voor verblooming van de oorzaken,

voor versuffing van het rechtsgevoel of voor verdoving van de verontwaardiging.

Hij alléén

Nee, maar het is net als bij de zonde. Wanneer David zich aan Bathseba en haar man Uriah vergrepen heeft, zegt hij in zijn boetesalm: „Tegen U, tegen U alléén, heb ik gezondigd...” (Ps. 51 : 6). Verwaarloost, bagatelliseert of ontkent hij daar zelfs wat hij mensen heeft aangedaan? Zeker niet! Maar het is niet altijd op z'n plaats het daarover te hebben. Gesteld voor de verwoesting die zijn misdaad heeft aangericht, wendt hij zich tot de Enige die tegen het verschrikkelijke van zijn zonde is opgewassen, tot de Enige die door de vergeving de kracht van de zonde werkelijk kan breken. Zo nu ook wenden wij ons, tegenover de overmacht van de dood in welke vorm ook gesteld, tot de Enige die bewezen heeft hem aan te kunnen: God-in-Christus. In zijn hand en nergens anders willen wij de dood zien. Het is daarom dat we met Psalm 39 : 10 zeggen: „Ik ben verstomd, ik doe mijn mond niet open, want Gijzelf hebt het gedaan”. Gijzelf. Gij alléén. Wij

weten wel dat wij daarmee spreken als in een geheimenis - ook voor onszelf. Wij weten dat de Schrift in verband met het kwaad en de dood ook gewaagt van 'duivelen en goddelozen' (art. 13 N.G.B.) als euveladers, maar in de mate waarin we door het leed verpletterd zijn, in juist die mate zien wij af van alle tussen-oorzaken en sluiten wij het gebeuren kort tot op Gods eigen arm en hand en vinger. Let dus wel, niet *ondanks* maar juist *vanwege* de nood van de dood belijden we Gods al-oorzakelijkheid. Wat moeten we anders? Dit is toch werkelijk onze noodsprong? Daarom vertolkt zondag 10 van de Catechismus voor ons ook niet een boeren-gelofte voor rustige tijden, maar naarmate het leed drukt en schrijnt wordt aktueel wat daar staat, hebben we nodig wat we daar belijden. De woorden van zondag 10 zijn uitdrukking van ons *toevluchtnemend* geloof. En tegen wie ons dit afneemt, zeggen we rustig dat hij een ander geloof heeft dan wij - een geloof waarmee we nooit, nooit 'samen op weg' kunnen gaan (om nu ook maar eens een duit in dat zakje te doen). Maar laat ik niet vooruit lopen. Volgende week nog iets, d.v.

over gedeelten van de herziene vertaling van het Nieuwe Testament wil ik hiermee zeker rekening houden. Uit kritische stemmen die nu reeds kunnen worden beluisterd, maak ik op dat dit niet altijd met voldoende zorgvuldigheid gebeurt. En dan is het oordeel onbillijk. Anderzijds vraag ik me af, of deze vertaling mettertijd toch niet als vanzelf ook een plaats in de eredienst zal verwerven. De jeugd leert de bijbel in deze taal kennen en zal gemakkelijk vervreemden van de bijbel die wij nu gebruiken. Juist daarom zal het goed zijn bijdragen te leveren voor herziening, waar nodig, van deze vertaling. Uit de tekst van het N.T. in de Groot Nieuws Bijbel blijkt, dat op vele plaatsen rekening is gehouden met gemaakte opmerkingen over de vertaling in „Groot nieuws voor u”. Trouwens, ook sinds de verschijning daarvan in 1972 waren inmiddels allerlei verbeteringen aangebracht. En voortgaande herziening lijkt gewenst.

Een verzorgde uitgave

Het N.T. werd in de jaren 1969-1972 vertaald door één persoon, dhr. A. W. G. Jaakke, begeleid door een commissie van 4 leden. Voor de vertaling van het O.T. werd een vertaalkommissie gevormd van 8 personen: 5 vertalers en 3 neerlandici, incidenteel bijgestaan door anderen. Bovendien had iedere vertaler per bijbelboek nog de medewerking van een adviseur. En tenslotte werd de vertaling nog doorgelezen door een aantal personen, die als 'lezers' moesten aangeven wat als moeilijk of onbegrijpelijk overkwam. Daarvoor werden mensen gekozen die weinig of niets van de bijbel afwisten.

U ziet, geen moeite is ontzien, om een zo bruikbaar mogelijk resultaat te verkrijgen. Alleen lijkt de verzorging van het N.T. minder uitgebreid dan die van het O.T.

De Groot Nieuws Bijbel is verkrijgbaar in een formaat 11,7 bij 17,7 cm op helder houtvrij papier in een stevige band. Dus geen paperback zoals „Groot Nieuws voor u”. Op de schutbladen zijn gekleurde kaarten van Palestina en het oude Oosten in de tijd van het O.T. en van de reizen van Paulus en van Palestina in de tijd van het N.T. Verder zijn er kaarten en plattegronden van Palestina in verschillende tijdperken, van Jeruzalem en van de tempel van Herodes. Een woordenlijst verklaart allerlei zaken en begrippen die in de vertaling een toelichting behoeven. Plaatsen in het N.T. die duidelijk verwijzen naar een plaats in het O.T. staan keurig op een rij met daarachter de vindplaats in het O.T. Alle bijbelboeken hebben een nummer met de toevoeging OT of NT: Ester is OT 17, Hebreërs is NT 19.

U ziet, alles is er op gericht, om zo veel mogelijk informatie te geven. Bovendien wordt elk bijbelboek

Dr H. M. Mulder — Kampen

De Groot Nieuws Bijbel

Ruim tien jaar geleden verscheen een vertaling van het Nieuwe Testament in ons land onder de titel: „Groot Nieuws voor u”. Het karakter en de bedoeling van deze vertaling werd aangeduid met „in de omgangstaal”. Je zou dat kunnen omschrijven met: in heel gewoon en begrijpelijk Nederlands.

Deze methode was niet geheel nieuw. In de voorgaande tien jaren waren dergelijke vertalingen verschenen in het Engels, Duits en Frans en in ons land van de hand van Anne de Vries, na diens overlijden in 1964 voortgezet door zijn zoon Henk de Vries. Een vertaling van Mr. E. Straat: De goede boodschap volgens Markus, Matthijs, Lukas en Jan, bevatte alleen de Evangelien.

De tijd was er rijp voor. Van de vertaling De Vries heb ik deel I in de 7e, deel II in de 4e druk; van de vertaling Mr. Straat eveneens de 4e druk. Later werden deze uitgaven overschaduwed door de vertaling „Groot Nieuws voor u” van het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. Hiervan zijn inmiddels in ons land een miljoen exemplaren gedrukt. Daaruit

mag de conclusie worden getrokken, dat de vertaalmethode niet hoeft te worden beschréven, omdat ze in wijde kring bekend is geworden. Des te meer verdient ze te worden onderzocht, getoetst en beoordeeld. Vooral nu niet slechts het Nieuwe Testament, maar heel de bijbel naar deze methode vertaald voor ieder beschikbaar is: De Groot Nieuws Bijbel.

In woord en geschrift, bij de aankondiging en de presentatie van deze Groot Nieuws Bijbel, legt het Bijbelgenootschap er alle nadruk op, dat men deze nieuwe vertaling niet moet zien als een opvolger van de vertaling 1951, die onder ons bekend staat als 'Vertaling Bijbelgenootschap' in onderscheiding van de Statenvertaling. Die heeft reeds in ruime mate een plaats op de kansel gevonden. Maar voor kanselgebruik is „deze nieuwe vertaling van de bijbel in omgangstaal... beslist niet bedoeld”, zo lezen we in een blad van het Bijbelgenootschap. „Hij is juist bestemd om bij evangelisatie en ook bij jeugd- en jongerenwerk gebruikt te worden”. Bij mijn beoordeling in enkele losse artikelen in de komende maanden

kort ingeleid, zo mogelijk met vermelding van de tijd waarin het boek speelt of waarin het werd geschreven en een beknopte analyse van de inhoud, gevolgd door een uitvoeriger overzicht er van. Het O.T. telt 1093 bladzijden, het N.T. 326. Daarnaast zijn er ruim 40 bladzijden aan toelichting, zoals boven vermeld, aangevuld met een overzicht van maanden, maten en gewichten en een tijdschema, waarin u gemakkelijk ziet wanneer David regeerde en welke koningen en profeten in Juda en Israël naast elkaar optraden. Deze bijna 1500 bladzijden kosten u f 34,—. Wilt u de duterokanonieke of apocriefe boeken erbij, dan telt de editie 240 bladzijden meer en is de prijs een rijksdaalder hoger.

Moderne techniek

De door een vertaler ingediende tekst onderging natuurlijk allerlei veranderingen: door opmerkingen van medevertalers en neerlandici, gevolgd door een bespreking woord voor woord in een werkvergadering van het gehele vertaalteam, en daarna nog door opmerkingen van de 'lezers'. Om niet voortdurend de gehele tekst opnieuw te moeten typen, maakte men gebruik van een typemachine, die de tekst op magneetbandjes kan bewaren. Daarin behoeven alleen de correcties te worden aangebracht. Zo voorkomt men natuurlijk nieuwe fouten.

Zo'n getypte tekst wordt van het bandje in magnetische vorm overgebracht in een zetsysteem. De eerste zetproef wordt door twee personen gecorrigeerd. Na correctie wordt de tweede zetproef opnieuw door twee personen gecorrigeerd. Bij de volgende proef worden nog eens de bijbelboeken helemaal doorgelezen, om te zien of er geen woorden of zinnen zijn weggevalen. Pas dan wordt een zgn. „litho" gemaakt, waarnaar offsetplaten worden vervaardigd, waarvan gedrukt kan worden.

En weer komt de moderne techniek te pas. De eigenlijke tekst wordt gescheiden gehouden van het vormgeevingsprogramma. Door de instructies voor de computer te wijzigen kan men nu in de toekomst, zonder de tekst opnieuw te zetten, de Groot Nieuws Bijbel in elke gewenste vorm en uitvoering op de markt brengen, bijv. in éénkolomsvorm of in grote letters. Deze en meer gegevens kunt u vinden in „Met de bijbel de wereld in", uitgave van het NBG, nov. 1982.

Enkele opmerkingen

Ondanks al de boven vermelde voorzorgen zag ik, dat er toch een regel is uitgevallen op NT p. 243. En is ook in het Overzicht van de maten de vermelding van 10 liter voor een metreet (i.p.v. 40 liter) niet een zetfout?

En is niemand er over gevallen, dat

in 1 Tim. 1:5 de volgorde van hart en geweten zonder noodzaak is omgekeerd? En dat in 1 Tim. 6:2 een meervoud in het Grieks in het enkelvoud werd gebracht (hem), maar in het vervolg in het meervoud werd gehandhaafd (hen), wat de duidelijkheid niet bevordert?

Een aanwinst?

Bovenstaande opmerkingen zijn natuurlijk niet belangrijk. We zullen in de komende tijd moeten nagaan, hoe deze vertaalmethode werkt voor het verstaan van de Heilige Schrift. Soms krijg ik de indruk, dat het voortdurend gebruik van aaneengeschaalde korte zinnen aan de levendigheid tekort doet. Ook het weglaten van redengevende voegwoorden, die in het oorspronkelijk er wel staan, als 'want', 'omdat', bevordert meermalen de duidelijkheid niet.

Maar dit moeten we rustig in voorkomende gevallen overwegen. Dat is de moeite waard. Want er zijn passages die ons zonder meer laten zien, welk een winst deze methode van vertaling kan bieden. Ik eindig met daarvan één aan te halen zonder elk woord voor mijn rekening te nemen. Zij bewijst hoe effectief het kan zijn om een lange zin — met een tussenzin! — in zelfstandige zinnen weer te geven:

„Het was er van het begin af aan. We hebben het gehoord en met eigen ogen gezien, we hebben het aanschoud en met onze handen aangeraakt. We bedoelen: het Woord dat leven geeft.

Het leven is verschenen. Dat eeuwige leven, dat bij de Vader was en ons is verschenen, hebben wij gezien. Wij getuigen ervan en maken het u bekend.

Wat we hebben gezien en gehoord, maken we ook u bekend, want wij willen dat ook u tot onze gemeenschap behoort. En onze gemeenschap is een gemeenschap met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus.

Wij schrijven u dat, om onze vreugde volledig te maken." (1 Joh. 1:1-5).

D. W. L. Milo —Dalmally

God is ieder ogenblik nieuw - 2

De vorige week introduceerden wij de „gesprekken met Edward Schillebeeckx" door Huub Oosterhuis en Piet Hoogeveen, een serie interviews naar aanleiding van de uitreiking van de Erasmus-prijs in 1982. Een van de drie initiatiefnemers tot deze publicatie had de vriendelijkheid, ons dit boek toe te zenden. We zijn er blij mee. Een van onze lezers - die zelf meer dan de helft van Schillebeeckx' werken bezit - was deze bundel echter tegengevallen: ze stond niet op E.S.' wetenschappelijk niveau. Voor ons is dat een voordeel, want we zijn in pogingen Schillebeeckx te lezen, tot nu toe gestrand. Maar dit betrekkelijk kleine boek laat zich als een roman lezen. Het nodigt uit tot krachtig verzet en tot hartelijke bijval. Het inspireert ook de Bijbel nader te lezen. Het bouwt niet weinig aan uw geloofsleven.

Het zou te ver voeren, dit hele boek - laat staan de complete theologie van E. S. - te behandelen. Daarom willen we ons tot twee hoofdthema's beperken: hoe E. S. het christendom uitdraagt en wat E. S. over de Christus der Schriften zegt.

E. S. wil wel spreken over christendom, maar dan door praktisch aan te wijzen: hoe dat christendom uitgeoefend wordt. Anders blijft het dode theorie. Geen woorden alzo, maar daden kenmerken de christen.

Als student zag E. S. in het christendom niet meer dan doctrine: het kennen van God door middel van de R.K. catechismus. Maar in zijn vakanties ging hij sociologische boeken lezen, werd sociaal bewogen (18). Het eerste stuk opleiding, bij de Jezuïeten, maakte hem duidelijk dat een mens niet van beginselen kan leven. Maar bij de Dominicanen vond hij de combinatie van vroomheid en warm menselijk medegevoel. De sociale kwesties kwamen in theologisch licht te staan (20). Er groeide bij E. S. een sociale bewogenheid, welke hij aan studenten doorgaf, die werkpaters werden (28). De praktijk ging voorop - de theologie ontleedde deze praktijk, in zoverre ze geloofsdaad was. Niet de massale kerkorganisatie zou iets kunnen bereiken in Gods koninkrijk - maar de gelovige, in kleine leefgemeenschappen, moest initiatieven kunnen nemen (31).

Door zich te verdiepen in het leven van Jezus (34) en de reacties van zijn discipelen daar op, ging E. S. begrijpen: wat het volgen-van-Jezus betekent, hoe je christen kunt zijn. Hij zag dat de zaak van God de zaak van de mensen is (36). Daaruit concludeerde hij, dat God zich identificeert met de zaak van de mens - in het bijzonder van de onderdrukte, geknechte mens. Dat Hij is de God van de armen. Dat God daar is, waar aan de ontrechten recht wordt gedaan. En dat dit het koninkrijk Gods is.

Zit daar niet veel goeds in? Zegt ook psalm 146 niet kostelijke dingen

W. J. Waaning — De Bilt

Praatboek: Zuid-Afrika komt dichterbij

Recensie van: Prof. B. Boot-Siertsema, J. J. G. Boot.

Praatboek uit Zuid-Afrika: Blank en niet-blank, progressieven, verkrampten en bruggenbouwers in 80 onthullende interviews. Amsterdam, 1982, Buijten & Schipperheijn, 432 pag., f 39,90.

Niet iedereen zal, als hij een boek op tafel ziet liggen, dat zich aandient als „Praatboek", die pil, een extra dikke paperback van 430 pagina's, meteen oppakken om er geïnteresseerd in te gaan lezen. Praatjes vullen geen gaatjes...

denkt hij. Maar onze vluchtige beschouwer vergist zich. Wat daar op tafel ligt, zijn 100 onthullende interviews over Zuid-Afrika, vraaggesprekken met blank en zwart, op de band opgenomen en uitgewerkt door Dr. B. Boot-Siertsema en

over God: de gevangenen, blinden, gebogenen, uitheemden, weduwen en wezen nabij is? Toch, waar E. S. concludeert dat christendom alleen in liefde tot de armen bewezen kan worden, stellen we vraagtekens. Mozes leerde ons de rijke niet voor te trekken omdat hij rijk is, *noch de arme omdat hij arm is*. En Prediker waarschuwde ons, de rijke zelfs in het verborgene niet te vloeken. E. S. vergeet, dat er ook rijke christenen zijn, die zelfs zeer moeilijke opgaven krijgen!

Hij doet dat af met: de rijke jongeling moest alles weggeven, om het koninkrijk binnen te gaan. Ook de discipelen zeiden, alles te hebben prijsgegeven om de Heiland te volgen. Zeer terecht merkt hij op, dat wij kerkmensen zeuren over twee of drie procent van ons inkomen voor de kerk; maar noemt ook Zacheüs, die de helft van zijn vermogen weggaf (43) en ons daarin tot voorbeeld werd gesteld. Toegegeven dat er een groot verschil is tussen twee of drie procent - en vijftig procent; moeten we toch vast stellen, dat er een nog groter verschil is tussen vijftig en honderd procent, hetgeen door E. S. over het hoofd wordt gezien. Dat is niet erg, want het blijft symbolische taal, geen wiskunde. Maar als E. S. „het koninkrijk Gods nabij ziet komen” waar die bereidheid tot alles-weggeven gevonden wordt - daar is hij meer idealist dan realist; toch sympathiek en medemenselijk. En bepaald geen marxist.

—o—

We willen nog graag opmerken, dat de Bijbel ons meer facetten van het koninkrijk Gods geeft: de nederigheid, vergevengedzindheid, honger en dorst naar de gerechtigheid, gastvrijheid. Deze deugden vormen samen met onze mededeelzaamheid het koninkrijk Gods. Voor ons besef worden de lijnen van de Schrift hier door E. S. versmald tot een politiek engagement.

Dit blijkt vooral, waar zijn uitgesproken voorkeur voor het gebeuren in El Salvador naar voren komt. U herinnert zich dat daar het vorig jaar een aantal journalisten in een hinderlaag is gekomen: met name de Kamper theoloog Koos Koster is genoemd en geëerd als een martelaar voor het christendom. De dood van een communistisch guerrillastrijder in El Salvador wordt nu door E. S., evenals de dood van Martin Luther King, „vanuit een christelijke interpretatie” (47) min of meer gelijk gesteld aan de dood van Jezus Christus; namelijk als levenspraxis voor de verdrukten. Hier gaat - naar onze bescheiden mening - E. S. veel te ver. De dood van journalisten, die hun taak van nieuwsgaarders vergaten voor hun politieke vooringenomenheid, is nooit op een lijn te stellen met het zoenoffer van Gods Zoon. Laten we het duidelijk stellen: Koos Koster was politiek geëngageerd, toen hij zijn journalistieke opdracht in El Salvador aanvatte. Gebruikmakend van rechten, door de regering verleend, ging hij in het geheim contacten aan met de anti-regeringsgezinde machten: hij aanvaardde hiermee het risico dat hij gecontroleerd, ontmaskerd en gestraft zou worden (hetgeen ons respect voor bedoelde journalisten niet wegneemt). „Je wordt geoordeeld” gaat E. S. verder, „naar wat je gedaán hebt voor de minsten - en niet op je religieuze of ethische verantwoordelijkheid daarvan” (47, 48). „De arme oordeelt in hoeverre wij solidair met hem zijn geweest. In Jezus identificeert God zelf zich met de arme” (48). „Maar in ieder geval lever ik me niet uit aan een marxistisch dogmatisme. Ik heb te zeer geleden onder de dictatuur van de kerk - ik ben allergisch geworden voor iedere vorm van dogmatisme” (88).

E. S. heeft dus (naar onze mening zeer juiste en Schriftuurlijke) kritiek op de kerk-organisatie, die het koninkrijk Gods in de weg staat. Daar spelen te veel problemen van geldmiddelen, gezag, celibaat, vrouwenrechten en dogma's een rol, dan dat de kerk als organum zich aan het recht der armen zou kunnen wijden. Hij verwacht meer van de „kritische gemeenten”, die zich in ons land voordoen: los van de organisatie en niet gehinderd door ceremonie of dogmatisme, zich gevend aan wat hun hand vindt om te doen. Hij ziet de toekomst van de kerk niet in Europa of Noord-Amerika liggen. Het zal vanuit Latijns-Amerika en Afrika komen, meent hij (115). „Ze worden ook kwantitatief de meerderheid. Ze zijn natuurlijk nog financieel afhankelijk en dat maakt ze kwetsbaar. Maar zou er nu een concilie bijeengeroepen worden, het zou in feite een concilie zijn van bisschoppen uit de derde wereld. En dan zou blijken dat eigenlijk de Westerse bisschoppen het meest conservatief zijn” (116).

Het gaat om bevrijding van de mensheid, zegt E. S., wil het koninkrijk van God komen. „Het rijk Gods” kan „als gerechtigheid onder mensen gerealiseerd worden” (123). Daartoe hebben wij gelovigen een „innerlijke omkeer” nodig: „dat je kiest voor solidariteit met de anderen” (124). Diegenen die door beoefening van Oosterse meditatie „bevrijding” zoeken, denken alleen aan eigen bevrijding - niet aan andermans vrijheid. „En dat was het bij Jezus. Hij heeft niet gevochten voor zijn eigen vrijheid, maar altijd voor de vrijheid van anderen” (124).

„Ik zie het hoe langer hoe meer zo: we hebben te zeer binnenkerkelijk over het heil gedacht. God realiseert het heil in de geschiedenis door mensen, nooit buiten de mensen om. Welnu, dát heil wordt gethematiseerd, *gevierd*, in de kerk. Geloof in God betekent voor mij: geloven in de universele heilswil van God” (126). Abraham werd door God de Heere uitverkozen om tot een groot volk te worden. Met dat volk verbond God zich, opdat het een licht in de wereld zou zijn. Maar het doel van God was duidelijk: Hij had de hele schepping, kosmos, zo lief, dat hij om die te redden zijn eigen Zoon heeft gegeven. Als God mensen uitverkoos, was dat nooit om anderen te verwerpen - maar juist om die anderen evenzeer te bevrijden. „In de joods-christelijke geschiedenis zie je hoe het heil slechts langzaam gegroeid is. Het ging eerst om het heil van afzonderlijke clans, dan om het heil van een verbond van twaalf clans, van een volk; en langzaam breekt het besef door dat dit volk in dienst moet staan van heel de mensheid: Sion, ten dienste van heel de wereld. Zo groeit het inzicht in de universiteit van Gods heil via particuliere gebeurtenissen in een langzame groei”. „Zo kan ik ook begrijpen dat God dat ene volk uitverkiest, maar als dienst aan allen”. „Uitverkiezing zonder universele dienstbaarheid is mij een gruwel” (138).

E. S. spreekt van een soldaat, die weigert een onschuldige dood te schieten, wetend dat een ander het dan zal doen, terwijl het hem tevens het leven zal kosten. „Een absurd en heroïsch gebaar”. Maar de ethische grootheid van dat gebaar ligt in het geloof: dat recht zal zegevieren op onrecht. „De godgelovige doet als de soldaat, maar vertrouwt de absurde gratuïteit (vrijwilligheid?) van dat gebaar aan God toe, die bron is van pure positiviteit, zonder enige ambiguïteit (dubbelzinnigheid)”. „De godgelovige ziet in de overtuiging van het gelijk van het recht een ervaring van het bovenmenselijke, namelijk van de aanwezigheid van Gods absolute heilspresentatie, in dat mengsel van zin en onzin dat wij 'het menselijk bestaan' noemen” (133).

(slot volgt)

J. J. G. Boot. Als je dat eenmaal weet, klinkt de titel „Praatboek” niet eens meer zo vreemd. Het is de taal van het land. De samenstellers van het boek hebben geruime tijd in Zuid-Afrika doorgebracht. Mevrouw Dr. Boot doceerde vijf jaar aan de universiteit van Ibadan in Nigeria. Later verbleef zij ook in Uganda, waar zij een vergelijkend woordenboek samenstelde van het Masaba. Vervolgens was zij hoogleraar in West-Afrikaanse talen aan de Rijksuniversiteit in Leiden en in de Algemene Taalwetenschap aan de V.U. te Amsterdam. Eén van haar werkterreinen was de Republiek Zuid-Afrika.

De heer Boot is burgemeester van Hilversum geweest. In die hoedanigheid verzamelde hij gegevens, bevan Paul Krüger in Hilversum in

1901, welke documenten door hem persoonlijk aan het Paul Krüger Museum te Pretoria werden overgedragen. Hij bezocht Zuid-Afrika opnieuw gedurende een aantal maanden in 1976/1977 en in 1981/1982.

Verskil in waardering

Je kunt tegen Zuid-Afrika aanschoppen, zoals een groot deel van de Nederlandse pers met meer of minder venijnigheid pleegt te doen. Alleen al het noemen van het land kan bij velen een soort afkeer-gevoel opwekken. Daar heerst onderdrukking en rechteloosheid. In ieder geval wordt er politiek zwaar gediscrimineerd.

Aan de andere kant zijn er ook nog, die vinden, dat gescheiden ontwik-

keling op bijbelse gronden kan worden verdedigd.

Dr. Dreyer, emeritus predikant van de Herv. Kerk te Potschefstroom, beweert, dat God-zelf de verscheidenheid, die goddelijk van oorsprong is, handhaaft. Aan het eind van de huidige bedeling zegt hij, spreekt de Heilige Schrift nog van de „naties”, wier „heerlijkheid en eer” in het nieuwe Jeruzalem zullen worden „binnengebracht”. Daar tegenover staat het „beleid” van de antichrist, die de scheppingsgrenzen wil uitwissen en één grote wereldkerk wil vestigen. Daarom... Apartheid!

In dit Praatboek komen mensen aan het woord uit beide kampen. Het zijn vraaggesprekken met (ik citeer) Blank, Bruin en Zwart uit alle lagen van de bevolking en van

alle gezindten; met hen wier mening ons uit pers en media reeds bekend was, maar ook met vele anderen, mensen „van gelijke beweging als wij”. Hun opmerkingen waren voor ons vaak boeiend en onthullend. Einde citaat.

Waar hebben ze het dan over?

Alleen de inhoudsopgave van dit boek telt al vier en een halve pagina. Ik maakte er een drastisch ingekort uittreksel van.

Hoofdstuk I: *Vele volkeren in één land*. Vreedzame coëxistentie. Kleine Apartheid. Racisme. Verskil in gewoonten.

II. *Vijf interviews*. Kritische vragen van J. J. G. Boot. Gesprek met Dr. J. D. Vorster, met Dr. E. Rhoo-die, met prof. Dr. W. J. Richards,

met prof. Dr. P. J. Cillie.

III. *De zwarte en de westers georiënteerde samenleving.* Dwang van het westerse levenspatroon. Vrouw en gezinsleven. Polygamie. De toverdokter.

IV. *Het thuislandenbeleid (De grote apartheid).* Stemmen „vóór”. Twijfels en vragen. Stemmen „tegen”. Voor en tegen in debat. Conclusie.

V. *De kleine apartheid.* De onttuchtwet. De wet op de groepsgebieden. Afschaffing in theorie en praktijk. De kerken. Zwarte waarschuwing. Ethiek.

VI. *Soweto en andere zwarte voorsteden.* Geschiedenis van Soweto. De onlusten in 1976. Verslag van de plaatselijke en van de Staatspolitie. Reacties in de pers.

VII. *De kleurlingen heden en verleden.* Tegenstellingen! Het stemrecht ontnomen. Gedifferentieerd stemrecht?

VIII. *De kleurlingen, heden en toekomst.* Openbare gelegenheden. Onderwijs. Kerken. Burgerlijk verzet. Onlusten met behulp van het buitenland?

IX. *Bescherming van de burgers.* Het Pasjes-stelsel. Opstanden. Communisme. Sex. Bende-vorming. De rest van het boek bevat een Epiloog en Registers naar Personen, Plaatsen en Zaken en bovendien een literatuurlijst.

Uit deze opsomming is duidelijk, dat het gebodene alles te maken heeft met de vraagstukken rond Apartheid, Rassendiscriminatie en Thuislandenbeleid. Dr. P. W. van der Merwe, Oud-vice-voorzitter van het Zuidafrikaanse Parlement, zegt (163): „We zijn op het ogenblik bezig een goede gezindheid te scheppen tussen de verschillende volken, tussen Blanken en Zwarten. Vroeger haatte de Zwarte de Blanke, omdat hij de regering niet kon overnemen. Maar omdat wij nu ons beleid van Afzonderlijke Ontwikkeling hebben, kan de Zwarte Eerste Minister worden b.v. van Transkei. Hij kan professor worden of arts of wat hij maar wil, in zijn eigen thuisland. Met andere woorden: er is geen reden meer om elkaar te haten. De Zwarte volken hebben het zelfde recht voor God en de mensen om vrijheid te verkrijgen als wij, Blanken, hebben. Daarom zijn we ook bereid hun die eigen vrijheid te geven”.

Dat klinkt gematigd en mooi. Maar hoe gaat dat in de praktijk?

De stem van de zwarte radicaal Dr. Nthato Motlana uit Soweto klinkt heel wat dreigender (175). „Afrika is vastbesloten zich te ontdoen van zijn eigen burgers door ze in thuislanden op te bergen. De Zulu's bijvoorbeeld woonden vroeger over heel Zululand plus de Oostelijke Vrijstaat, plus Transvaal verspreid; nu worden ze teruggedrongen naar een klein hoekje in Natal. Maar de Zwarten hebben meegedolpen samen met de Blanken Zuid-Afrika op te bouwen. Ze willen er nu ook volledig deel aan hebben. Ik neem het niet, dat mijn zoon, die hier en in dit huis geboren is,

niet langer Zuidafrikaan is, omdat de Nationale Partij in 1970 een wet door het Parlement kreeg, die hem eenvoudig tot vreemdeling verklaarde. Om die reden zijn wij Zwarten totaal tegen het regeringsbeleid. Ik wil stemrecht. Niet in de een of andere verlaten uithoek, die men thuisland wenst te noemen. Ik wil hier stemrecht. En ik wil het nu hebben!”

Verschillende culturen, die botsen

Het is niet gemakkelijk om een eerlijk oordeel te vellen over anderen, als de levensomstandigheden van de anderen zo verschillend zijn. Je hebt te maken met het feit, dat op een toch beperkt grondgebied vele volken samenwonen. Allereerst zijn daar de Blanken, die te onderscheiden zijn in Afrikaans- en Engelsprekenden. De oude „Boer-Brit” tegenstelling werkt nog na, hetgeen (dit tussen haakjes) er mede de oorzaak van is, dat de berichtgeving, die doorgaans aan de Engelse pers wordt ontleend, niet altijd even welwillend is. Dan zijn er twee soorten Kleurlingen, onderscheiden in Christenen en Islam-belijders. Het moeilijkste blok zijn de Bantoes, die uit 12 verschillende volken zijn voortgekomen. Verder moet er rekening worden gehouden met de Aziaten, te onderscheiden in Hindi, Islamieten en Chinezen. De getalsverhoudingen liggen: 4½ miljoen Blanken, 2 miljoen Kleurlingen, 16 miljoen Bantoes en 800.000 Aziaten. De gekleurde volkeren hebben steeds onder zeer ongunstige omstandigheden geleefd. Ze hebben een heel andere ontwikkelingsgeschiedenis doorgemaakt dan de Blanken en ze zijn daardoor in menig opzicht heel andere mensen geworden. Ze hebben een mentaliteit, die westers georiënteerde mensen niet begrijpen. Het boek geeft daar verschillende staaltjes van.

Een Zwartman zegt: „Je moet als zwarte zoveel veranderen! Je mag niet meer lachen als iemand valt, of een gekke buiteling maakt. Lachen mag je pas als je ziet, dat die man ongedeerd is. Je mag niet meer huilen als je afscheid neemt van je beste vriend. In de Blanken-wereld huilen de mannen niet. Dat vinden ze gek. Je mag niet meer zingen als je vader gestorven is en hij je flink wat heeft nagelaten. Je mag je ouders niet meer thuis begraven onder de vloer van je hut. Nu kun je hun geest niet meer raadplegen, zodra er zich een moeilijkheid voordoet. Je mag geen twee dagen en nachten meer feesten ter herdenking van de begrafenis van je grootvader, vijf of tien jaar geleden. Hij zal nu wel snel uit de herinnering verdwijnen, want jij hebt je plicht verzaakt en zijn geest zal zich wreken.

Als je land hebt gepacht... moet je er almaar op werken. Ook al is de oogst nog zo goed, dat je er wel twee jaar van kunt leven. Wáárom

Wijziging in de redactie

Met ingang van dit nummer van „Opbouw” is een wijziging in de redactie aangebracht.

De rubriek „kerknieuws” werd tot nu toe verzorgd door de heer drs P. J. van Kampen te Zeist. Gedurende een periode van drie jaar zorgde hij er voor dat de lezers op de hoogte bleven van hetgeen zich in onze kerken en „in breder kring” voerde. Voor deze arbeid ontving hij veel waardering.

Het bestuur van de persvereniging voldeed dan ook node aan het verzoek van de heer van Kampen om hem van deze taak te ontheffen.

Wij prijzen ons gelukkig dat wij hem voor „Opbouw” behouden doordat hij er in bewilligd heeft om toe te treden tot de redactie, waartoe het bestuur, in overleg met de redactie, inmiddels het besluit heeft genomen. Ter vervulling van de hierdoor ontstane vacature benoemde het bestuur de heer M. J. F. van der Wal, Brugakker 1017 te Zeist, die zich bereid heeft verklaard de rubriek „kerknieuws” te verzorgen.

Het bestuur
van de Persvereniging,
„Opbouw”.

willen ze toch altijd maar bezig zien?!”

Een ander voorbeeld is het verhaal over een hooggeplaatst persoon met veel verantwoordelijkheid, een zwart schoolhoofd, lidmaat van de N.G. kerk. Van tijd tot tijd is hij toch onder de indruk van zijn vroeger voorvadergeloof. Tegen alle regels van zijn beroep in, verzuimt hij gewoon, omdat hij 's nachts bij een overleden buurman moet gaan zingen. En de volgende morgen laat hij de school, de school, de kinderen spelen lekker buiten op het schoolplein en hij moet uitslapen. In het boek worden deze vermakelijke toestanden min of meer als „couleur locale” opgevoerd. Ongewild liggen de problemen voor een harmonieuze samenleving dieper. Maar ze hebben er wel mee te maken.

Van lezen komt praten

Bij de gevoerde gesprekken was door de vraagstelling, met hier en daar een toelichting, wel op te maken in welke richting de interviewers zelf dachten. Ten overvloede hebben ze aan hun boek een Epiloog toegevoegd, waarin zij hun zienswijze verduidelijken. De kern van dat betoog - hoe kan het anders - is, dat we met een ontstellend gecompliceerde situatie te doen hebben. Als er ergens een mogelijke oplossing in een bepaald gebied

wordt aangedragen, dan schept dat onheroepeeljk nieuwe vragen voor de bewoners van de andere delen. De „Kleine Apartheid”, zeggen ze, is aan het verdwijnen en voor de aanpak van de „Grote Apartheid” (het thuislandenbeleid) hebben we tijd nodig. Tijd en wijsheid en politieke wil. Er wordt aan gewerkt!

Aan de kerken in Nederland wordt gevraagd meer begrip op te brengen voor de trage ontwikkelingsgang in dit land, waaraan we historisch gezien, zo veel banden hebben. Gevraagd wordt (ik citeer) „te breken met het gif van de verdachtmaking, met de leugen van de eenzijdigheid, met het onrecht van de goedkope kritiek en oog te hebben voor de indrukwekkende problematiek, waarmee Blank, Bruin en Zwart in Zuid-Afrika nog worstelen en waarin zich thans de vage lijnen van een toekomst-perspectief beginnen af te tekenen”. Einde citaat.

Fraaie volzinnen, waarin met name de kerken in Synodaal verband worden aangesproken. Deze kerken hebben immers via Kampen en de V.U. veel invloed uitgeoefend op de vorming van de overtuigingen in Zuid-Afrika.

En de kerken dáár? Meer dan een derde van de blanke bevolking (1.500.000) in Zuid-Afrika behoort tot de Nederduitsch Gereformeerde Kerk (NG-kerk). Op een enkele uitzondering na zijn alle regeringsleiders en ca. 80 % van de parlementsleden lid van die kerk. De „Hervormdes” hebben ongeveer 250.000 zielen en de Geref. Kerk in Zuid-Afrika (Dopperkerk), ons door het werk van onze zendelingen nog het best bekend, telt ca. 120.000 leden.

Zo gezien is Zuid-Afrika een Christelijk land. En vergeleken met Nederland kun je rustig van een trouwe kerkgang spreken. Ook de Afrikaanstalige pers laat zich niet onbetuigd. Er is in woord en geschrift gelukkig wel kritiek op het Regeringsbeleid. Wanneer het echter op het nemen van maatregelen aankomt, zal een vlotte verwijzing naar eigen verantwoordelijkheid op eigen terrein de uitvoering daarvan verhinderen. Gun ons slechts de tijd. Over terreinen gesproken. In het „Praatboek” lees ik, dat volgens de heer King, deken van de Anglicaanse Kerk in Kaapstad, de eerste aanzetten van de „Afzonderlijke Ontwikkeling” al gegeven zijn door de onderscheiding in Wetskringen in Dooyeweerd's W. d. W. ¹⁾ en Abr. Kuyper's opvattingen over soevereiniteit in eigen kring.

Vreemd, dat zulke misvattingen, die overigens door de schrijvers niet worden gedeeld, zo'n taai leven leiden. Dooyeweerd heeft ze zelf meermalen bestreden. Als men daar aan de Kaap nog wat meer aandacht zou besteden aan de geschriften, zowel van Kuyper als van de W. d. W., dan zou men weten dat juist bij hen de eis tot publieke gerechtigheid zo'n grote rol speelt en dat de uitwerking daarvan in strijd is met de bestaande rechtsongelijkheid tussen de volken.

Ik vind „Praatboek” een bijzonder boek. Een mooi boek ook. De titel is origineel en van de inhoud heb ik genoten. Veel mensen komen er aan 't woord. Het zijn stemmen, die lang niet altijd het zelfde beweren. Ze geven op prettige en duidelijke manier inlichtingen over het hoe en waarom van de moeilijke situatie in Zuid-Afrika. Ik heb getracht met enkele citaten daar iets van te laten zien. Je hoeft het niet in alles met de sprekers eens te zijn. Belangrijk is, dat na lezing Zuid-Afrika niet meer zo veraf is. Het waren onze gelovige(!) voorouders, die daar in 1652 neerstreken. Nadien zijn er nog vele gezinnen gevolgd. Wat vonden ze daar? Hoe gingen ze met hun medemensen om? En wat zal de toekomst van de vele volken onder het bewind van de huidige Nationale Partij zijn?

Alleen al door de taal bestaat er een verwantschap tussen ons en de mensen in dat verre land. En denken we, al lezend, niet vanzelf aan onze zendelingen in Richmond, Vrijheid, Louis Trichard en Sibassa, die daar in opdracht van onze kerken (Ned. Geref. of Chr. Geref.) werken... en er met hun gezinnen ook wonen?

¹⁾ W. d. W.: Wijsbegeerte der Wets-idee, tegenwoordig meestal aangeduid als 'reformatorische wijsbegeerte' (red.).

Kerknieuws

Beroepen

De kerk van Hardinxveld-Giessendam heeft een beroep uitgebracht op kandidaat C. C. Koolbergen te Hilversum.

Rijswijk

Ds F. van Deursen heeft bedankt voor het beroep van Rijswijk (Z.-H.).

Haarlem

Ds A. van der Dussen heeft het beroep naar de kerk van Haarlem aangenomen.

Oosterbeek/Wolfheze

Het scribaat van de kerk is gewijzigd en luidt: Scriba G. J. H. Huygen, Bentincklaan 14, Doorwerth, tel. 085-335547.

Stichting Emeritaatsvoorziening

De voorjaarsvergadering met de aangesloten kerken zal dit jaar worden gehouden op woensdagavond, 18 mei, in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht. Aanvang 19.30 uur.

Radio-kerkdienst

Op zondag 1 mei zal D.V. de kerkdienst van de Ned. Geref. Kerk van Langerak worden uitgezonden via de radio Ned. II.

Aanvang: nam. 5 uur.

Voorganger: Ds W. H. Louwerse. Cassettes verkrijgbaar bij „De Brug”, Breeuwerstraat 25, 8251 HB Dronten, tel. 03210-3673.

Alkmaar en Zaanstreek-Centrum

Op zondag 27 maart werd kandidaat P. J. H. Krol bevestigd als predikant van de Ned. Geref. Kerken van Alkmaar en Zaanstreek-Centrum en deed hij intrede in beide gemeenten. De kerk van Krommenie had hiervoor welwillend haar kerkgebouw ter beschikking gesteld.

Voor kandidaat Krol het beroep naar Alkmaar en Zaanstreek-C. aannam had hij twee jaar als pastoraal werker in de gemeente van Rotterdam-Overschie bij Ds G. v. d. Brink gearbeid. Het was dan ook Ds v. d. Brink die 's morgens in de bevestigingsdienst voorging. Als tekst had hij Marcus 4: 26-29 gekozen: Zonder dat de zaaier weet hoe het gebeurt,

brengt de grond vanzelf vrucht voort. Voor een predikant mag dit een bevestigend woord zijn. Het zaad dat hij mag zaaien is God's onvergankelijk Woord, en hij hoeft zich niet bezorgd te maken over de uitwerking daarvan. God zelf doet de vrucht rijpen en maakt de velden wit om te oogsten. Daarom is ook het woord dat een predikant zaait een machtig woord: God spreekt en het is er. Is het dan zo gemakkelijk om herder en leraar te zijn van een gemeente? Nee, het is hard werken, moeiten meedragen, samen met de gemeente onder God's Woord. Maar God zorgt door Zijn Geest voor de groei van Zijn Koninkrijk. ook al zien we het zelf niet altijd.

Na de bevestiging zongen de gemeenten hun nieuwe predikant Psalm 134 toe: Dat 's Heren zegen op U daal, Zijn gunst uit Sion U bestraal, Hij schiep 't heelal Zijn Naam ter eer, looft looft dan aller heren Heer.

Na de morgendienst gebruikten Ds Krol en zijn gezin samen met familie en kennissen een broodmaaltijd in het kerkgebouw van Zaanstreek-C. Zo werd ook lichamelijk een stevige bodem gelegd voor de intrede van Ds Krol. De tekst waarover hij preekte was 1 Petrus 1: 22-25: Hebt elkander van harte en bestendig lief. Liefde is een teer plantje. De gelovige heeft door gehoorzaamheid aan de waarheid zijn ziel gereinigd tot ongeveinsde broederliefde. Door geloof, liefde tot Christus als Verlosser, ben je toegewijd aan liefde tot je broeder. Het één leidt tot het ander. Dan kun je gehoor geven aan het bevel: hebt elkander van harte en bestendig lief. Dat gaat niet zomaar, daar is geboren zijn niet voldoende voor. Nee, om zoiets broos als de broederliefde te beoefenen, is wedergeboorte, nieuw leven nodig. En dat nieuwe leven schept God in ons door zijn onvergankelijk Woord. Want het gras verdort en de bloem valt af, maar het Woord des Heren blijft in eeuwigheid. Met God's Geest op basis van God's machtig Woord, waar Ds v. d. Brink ook over sprak, moeten we als gemeente van Christus in broederliefde met elkaar omgaan. Ook als de liefde lijkt te wijken blijft het evangelie dat oproept tot een leven van genade in Christus. Na de preek beaamden de gemeenten dit met het zingen van Psalm 133: Zie toch hoe goed, hoe lieflijk is het dat zonen van hetzelfde huis als broeders samenwonen. Aan de dienst werd ook meegewerkt door het vocaal dubbelkwartet „Intermezzo” uit de Zaanstreek onder leiding van Frank Hilberdink.

Na de dienst werd Ds Krol toegesproken door een zevental sprekers. Br. Oosterheerd verwelkomde hem en alle aanwezigen namens de kerken van Alkmaar en Zaanstreek-C. Een van de getalenteerde sprekers van de regio, Ds Koers, sprak namens de regiokerken en wenste, nu Ds Janse van Zaandam binnenkort met emeritaat gaat, Ds Krol toe dat hij als Elisa het werk van Elia mocht overnemen.

De emeritus predikant van Zaanstreek-C., Ds Dekker, nu legerpredikant, wenste hem toe dat hij „gevoelig voor het Woord Gods” zijn werk zou mogen doen. Namens de Chr. Geref. Kerken van Broek op Langedijk en Wormerveer spraken resp. br. Strengholt en Ds Hoogenboom, de laatste een studiegenoot van Ds Krol. Zij hoopten op een voortzetting van de broze, maar daarom niet minder waardevolle samenwerking. In een samenleving waarin de kerk een nogal ondergeschikte positie inneemt is Christus' bevel tot eenheid des te dringender. Namens de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie bedankte br. Schenk Ds Krol voor het vele pastorale werk aldaar door hem verzet en wenste hem de leiding van de Heilige Geest toe. Ds Muller, de vorige predikant van Alkmaar en Zaanstreek-C., feliciteerde Ds en mevr. Krol met hun nieuwe taak en vermeldde enige wetenswaardigheden van beide gemeenten. Tenslotte sprak Ds Krol de aanwezigen nogmaals toe. Hij bedankte iedereen voor de gesproken woorden en het verrichte werk, waarbij hij ook zijn ouders en zijn vrouw met name noemde. Bovenal was hij de Here dankbaar voor de van Hem ontvangen opdracht. Met het zingen van Lied 390: 1 en 3 werd de samenkomst besloten:

'k Wil U, o God, mijn dank betalen, meer dan een Vader zorgdet Gij.

Nieuws uit breder kring

Vereniging ter Bestrijding van het Ongeboren Kind „Laat Leven”

„Wie zich voor een goede zaak inzet, is nooit bezig voor een verloren zaak”. Dit zei de voorzitter van de VBOK, Prof. Dr. J. Douma, dinsdagavond 5 april 1983 bij de installatie van de

THEOLOGISCHE STUDIE op 3e en 2e graads niveau

(met bijbels grieks en hebreuws)

Op grondslag van de Gereformeerde belijdenis

In Rotterdam en in Zwolle wordt onderwijs gegeven in theologie en onderwijskunde (uitgaande van MAVO-niveau). Het diploma geeft bevoegdheid tot het geven van godsdienstlessen op school (3e graads). In Zwolle wordt eveneens een cursus gegeven op 2e graads niveau in theologie, dogmatiek, ethiek, kerkgeschiedenis, filosofie, maatschappijleer en onderwijskunde.

De lessen, zowel voor de 3e als de 2e graads, worden 's zaterdags gegeven, zoveel mogelijk om de 14 dagen van 10.00-15.15 uur vanaf begin september tot begin juni.

De 2e graads opleiding is bestemd voor vakleraren met de 2e graads bevoegdheid, die ook theologie willen studeren en afgestudeerden 3e graads op peil van de Scholen der Reformatorische Bijbelschool. De 3e graads leergangen zijn door de Overheid erkent; voor de 2e graads is Overheids erkenning aangevraagd.

Hoofddocenten voor Rotterdam: Ds. G. van Atten te Gorkum en Ds H. W. Noordman te Barendrecht
Hoofddocenten voor Zwolle: Ds J. B. van Mechelen te Lelystad en

Nadere inlichtingen voor Rotterdam bij: Mevr. J. Veth-van Staveren, Ceramstraat 4, 2905 SL Capelle aan de IJssel, telefoon 010-504243. Voor Zwolle bij: T. van der Heide, Robbesant 26, 8303 ZH Emmeloord, telefoon 05270-12774 en Dr G. J. van der Heide, Lindestraat 5, 8266 BG Kampen, telefoon 05202-13113.

Zoekt U een levenspartner?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 - 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277 - b.g.g. 05498 - 59160

honderdste werkgroep van de Vereniging, die te Hasselt. Verheugend noemde hij het, dat er nog besturen van ziekenhuizen zijn in Nederland, die besloten hebben alleen zwangerschapsafbreking op medische gronden toe te staan, zoals nu in het Zuiderzeeziekenhuis te Lelystad het geval is. Er moet levensreddend worden gewerkt. Daarmee wordt voldaan aan de Verklaring van Genève uit 1948, welke nog steeds van kracht is en waarin de arts de volgende woorden in de mond wordt gelegd: „Ik zal het uiterste respect bewaren voor het menselijk leven van de bevruchting af”. De hulpverlening van de VBOK, waarbij honderden vrijwilligers nauw samenwerken met de maatschappelijk werkers van het landelijk dienstencentrum, strekt zich uit over een breed terrein: het zoeken van tijde-

lijke opvang, of woonruimte, het regelen van sociale en medische verzorging, hulp bij afstand, terwijl ook de nazorg voor moeder en kind alle aandacht krijgt. Het dienstencentrum van de VBOK te Amersfoort is dan de nacht bereikbaar onder telefoonnummer 033-620244.

Studiedag Stichting Ref. Wijsbegeerte
Zaterdag 7 mei 1983 organiseert de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte een studiedag te Rotterdam met als thema: „Wat verandert de staat?”.

Inleiders zullen zijn: Dr P. W. Hui-zenga en Drs M. Valenkamp. Dr Hui-

zenga zal in zijn inleiding onder de titel „Moet de overheid de samenleving sturen?” aandacht schenken aan algemeen wijsgerige vragen met betrekking tot de toenemende invloed van de overheid op structuren en verbanden in de samenleving. Daarbij komt ook de vraag aan de orde of en hoe de overheid moet optreden bij en inspelen op allerlei sociaal-economische ontwikkelingen. Drs Valenkamp zal in zijn voordracht een analyse geven van een specifiek probleem: „De staat als opinemaker”. Naast beide inleidingen is er veel gelegenheid voor discussie.

Te huur
STA - CARAVAN
met slaapkamer

op rustige camping te Putten. Geschikt voor echtpaar. Vrij van 18-6 tot 2-7 en verder in overleg; fietsen aanwezig.

Tel. 03200-21949.

Wed., 59 jaar,
met pos. chr. levensinstelling,
zoekt

KENNISMAKING
met gelovige man.

Brieven onder nr. 22-4 bur. Opbouw,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
T. Hoekstra
Ds. H. de Jong;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

**Kerknieuws en berichten over
kerkelijke/christelijke activiteiten
te zenden naar:**

M. J. F. v. d. Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Telefoon 03404 - 61525.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen
van abonnementen: uitsluitend
bij de administratie.
Abonnementen kunnen
ieder moment ingaan, doch
slechts per 31 december
eindigen. Opzeggen uiterlijk
tot 15 november.

Abonnementprijs:

f 42,— per jaar of f 22,—
per halfjaar.
Buitenland f 50,— p. jaar
of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122,
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

**Hoe
zit 't nou
precies
met de
christenen
in
Oost-Europa?**

Dat zij het niet gemakkelijk hebben, weet (bijna) iedereen. Maar er zijn ook veel wilde verhalen in omloop. Niet alle christenen zitten in strafkampen. Maar ze hebben het wel moeilijk in het leven-van-alledag. Stichting Antwoord wil Nederlandse christenen zo correct mogelijk informeren over de situatie in Oost-Europa. Onder meer via infopresentaties. Ook in uw kerk, gemeente, vereniging, bijbelstudiegroep, etc. kan zo'n infopresentatie worden gehouden. Meer weten? Neem contact op met Stichting Antwoord.

**stichting
antwoord**
Postbus 198
4700 AD Roosendaal
Telefoon 01672-3450

**Evangelische camping
„t BELOOFDE LAND”**

biedt U in het voorjaar een z.g.
feestdagen-arrangement. U kunt
dan bij ons terecht in een goede
sfeer.
Zomerhuisjes of (toer)caravans te
huur. **Vraag folder.**

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen, tel.
03429-2942.
Zoekt U in 't voor- en naseizoen voor
uw groep ruimte?

Gezocht voor meisje, 19 jaar,
EEN KAMER
in Utrecht of Zeist.

Tel. 055-415512, na 17.00 uur bereikbaar.

In de serie
HULP BIJ BIJBELSTUDIE (5)
is verschenen

BLIJVEN BIJ DE GENADE
— ds. G. van den Brink.

Tien schetsen over Handelingen.

Uit de inhoud:
De gemeente van Jeruzalem; Saulus;
Preken met je handen; Leven van genade;
De eerste gezinnen in Europa
Verder zijn er vragen en literatuurverwijzingen in de tekst opgenomen, waardoor de schetsen uitstekend gebruikt kunnen worden voor zowel individuele, als groepsstudie.

Bestellen bij: C. J. van Dijke,
Marterlaan 2,
2116 EX Hilversum
postgiro: 3910300

De brochure kan gebruikt worden voor
gemeenschappelijke en individuele studie.

 Een uitgave van het
Gereformerd Landelijk Jeugdcamité
In samenwerking met
Buljten & Schipperheijn te Amsterdam.

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken folders enz.
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

OPBOUWVERGADERING

De gereformeerde persvereniging „Opbouw” hoopt haar jaarvergadering te houden op **ZATERDAG 7 MEI**.

In de morgenvergadering, die te 10.30 uur begint, zal Ds L. W. G. Blokhuis van Schiedam spreken over het onderwerp:
DE ANTIFOON.

De stem van de christelijke minderheid over Israël.

Deze vergadering, die voor ieder toegankelijk is, wordt gehouden in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht.

De huishoudelijke vergadering voor de leden van de persvereniging wordt 's middags gehouden en zal uiterlijk te 16.00 uur beëindigd worden.

Er is gelegenheid tot het nuttigen van een broodmaaltijd. Degenen die hiervan gebruik wensen te maken worden verzocht onderstaand strookje in te vullen en vóór 3 mei a.s. toe te zenden aan het secretariaat van de persvereniging: Anne Franklaan 14, 3417 GE Montfoort.

Het Bestuur

Ondergetekende te
..... wenst deel te nemen aan de brood-
maaltijd op 7 mei 1983.

(handtekening)